

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

DOI: 10.59610/bbu3.2025.3.13

*Şıxılı Kamran Şahin oğlu,
doktorant,*

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti,

E-mail: 19kamran95@gmail.com

© Şıxılı K.Ş., 2025

UOT: 338.242, 314, 911.3, 330.35, 327.5

JEL: O25, J11, R11, R58

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZURDA SƏNAYE SİYASƏTİ VƏ DEMOQRAFİK DƏYİŞİKLİKLƏR

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında sənaye siyasətinin həyata keçirilməsinin demoqrafik proseslərə təsirini öyrənmək və bu təsirlərin uzunmüddətli inkişaf perspektivlərini müəyyən etməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası - araşdırmada müqayisəli təhlil, statistik göstəricilərin işlənməsi, cədvəl və qrafiklər əsasında qiymətləndirmə üsulları tətbiq olunmuşdur.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - nəticələr dövlət orqanlarının, iqtisadi siyasət qurumlarının və sosial layihə planlaşdırıcılarının işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpaşında qərarvermə prosesinə faydalı töhfə verə bilər.

Tədqiqatın nəticələri - analiz göstərir ki, sənaye zonalarının inkişafı bölgədə əhali artımı, məskunlaşma və sosial rifah səviyyəsinin yüksəlməsinə müsbət təsir göstərir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - məqalə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə sənaye-demoqrafik əlaqələrin öyrənilməsinə həsr edilmiş ilk sistemli yanaşmalardan biridir və mövcud statistika əsasında real qiymətləndirmə təqdim edir.

Açar sözlər: sənaye siyasəti, demoqrafiya, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur, bərpa, inkişaf.

G İ R İ Ş

2020-ci ilin payızında başa çatan İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində Azərbaycan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində uzun illər işğal altında qalmış ərazilərinə nəzarəti bərpa etdi. Bu tarixi zəfərdən sonra ölkə qarşısında həmin ərazilərin bərpası, infrastrukturun qurulması və vaxtilə didərgin düşmüş əhəlinin öz yurdlarına qayıdışı kimi mühüm vəzifələr dururdu. Demək olar ki, 30 il ərzində boş qalmış bu torpaqlarda həyatın yenidən canlandırılması Azərbaycan hökumətinin prioritetinə çevrildi. Xüsusilə, sənaye inkişafı siyasəti bu prosesdə əsas rol oynayır; çünki sənaye və iqtisadi fəaliyyətin canlanması həmin bölgələrdə əhəlinin artımı, məskunlaşmanın təşviqi və miqrasiya meyillərinin tənzimlənməsi üçün vacib stimula hesab olunur. Ölkə rəhbərliyi bu bölgələri dirçəldərək orada dayanıqlı məskunlaşmaya nail olmağı, eləcə də regional inkişaf fərqlərini aradan qaldırmağı qarşısına məqsəd qoyub [7], [2]. Bu məqalənin məqsədi 2020-ci ildən sonrakı dövrdə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında həyata keçirilən sənaye siyasətinin demoqrafik dəyişikliklərə – əhəlinin say dinamikasına, ərazilərin yenidən məskunlaşmasına və miqrasiya axınlarına – təsirini araşdırmaqdır. Mövzu aktuallığı ilə seçilir, çünki işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və “Böyük Qayıdış”

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

prosesinin uğuru birbaşa ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf gündəliyi və keçmiş məcburi köçkünlərin həyat şəraiti ilə əlaqəlidir. Məqalə boyunca rəsmi statistik məlumatlara əsaslanaraq sənaye təşəbbüsləri ilə demoqrafik meyllər arasındakı əlaqə təhlil ediləcək və əldə edilən nəticələr əsasında ictimai siyasət baxımından təkliflər irəli sürüləcəkdir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda Sənaye İnkişafı Siyasəti – Dövlət Strategiyaları və Tədbirlər

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası üçün Azərbaycan dövləti geniş miqyaslı strategiyalar və konkret tədbirlər həyata keçirməkdədir. İlk növbədə, 2021-ci ildə ölkənin iqtisadi rayonlarının bölgüsü yenidən nəzərdən keçirildi və Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları təsis olundu [4]. Bu addımın məqsədi həmin ərazilərin zəngin iqtisadi potensialından, təbii sərvətlərindən və turizm imkanlarından səmərəli istifadə edərək onların vahid proqram əsasında sürətli və balanslı inkişafını təmin etmək idi [2]. Hazırlanmış milli strateji çərçivələr – “Azərbaycan 2030: Sosial-iqtisadi inkişaf üzrə Milli Prioritetlər” (2021) və “2022–2026-cı illərdə Sosial-iqtisadi İnkişaf Strategiyası” – məhz Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəldilməsi üçün yol xəritələri müəyyən etdi. Bu proqramlar əsasında “Böyük Qayıdış” Dövlət Proqramı qəbul olundu və icrasına başlandı. Hökumət 2021-ci ildən etibarən həmin bölgələrin bərpası üçün dövlət büdcəsindən 10 milyard ABŞ dollarından çox vəsait ayırmışdır [7]. Ümumilikdə 2020–2023-cü illərdə təkcə dövlət xətti ilə \$4,6 milyarddan artıq vəsait ayrılıb, 2030-cu ilədək bu məbləğin \$17,6 milyarda çatdırılması planlaşdırılır [5]. Bu nəhəng maliyyə vəsaiti hesabına dağıdılmış infrastrukturun yenidən qurulması, yeni yolların, körpülərin, elektrik və su təsərrüfatının yaradılması, yaşayış binalarının və sosial obyektlərin inşası işləri görülür. Məsələn, artıq Füzuli, Zəngilan və Laçında üç beynəlxalq hava limanı tikilərək istismara verilmişdir ki, bu da regionun nəqliyyat bağlantılarının güclənməsinə xidmət edir [6].

Sənaye siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun iqtisadi fəaliyyət mərkəzlərinə çevrilməsidir. Bu məqsədlə hökumət həmin ərazilərdə xüsusi sənaye zonaları yaratmağa başlamışdır. Xüsusilə, Ağdam Sənaye Parkı və “Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı rezidentlər üçün açılmış və investisiyaların cəlb edildiyi başlıca sənaye mərkəzləridir [7]. Ağdam Sənaye Parkında hazırda 33 iş adamı (27 rezident və 6 qeyri-rezident) qeydiyyatdan keçib, onların planlaşdırdığı ümumi investisiya həcmi 238 milyon AZN təşkil edir. Bu layihələr tam həyata keçəndə parkda təxminən 2,045 daimi iş yeri yaradılması gözlənilir; artıq 72 milyon AZN sərmayə qoyulmuş və 300-ə yaxın daimi iş yeri reallaşmışdır [7]. Bu parkda divar kağızları, yumşaq mebellər, plastik qablar, metal konstruksiya və digər məhsulların istehsalı üzrə müəssisələr qurulur. “Araz Vadisi” Sənaye Parkında isə hal-hazırda 14 şirkət (12 rezident və 2 qeyri-rezident) fəaliyyətə başlamaq üçün qeydiyyatdadır; onların planlaşdırdığı sərmayə həcmi 94 milyon AZN olub, nəticədə 800-dən çox daimi iş yerinin açılması nəzərdə tutulur. 2024-cü ilə kimi bu parka artıq 16,6 milyon AZN investisiya yatırılmış və 40-dan çox iş yeri yaradılmışdır [7]. “Araz Vadisi” parkının rezidentləri tikinti materialları (məsələn, yüngül betondan bloklar, kirəmitlər), məişət kimyası məhsulları, ayaqqabı, lent və yapışdırıcı məmulatlar kimi müxtəlif məhsullar istehsal etməyi planlaşdırırlar [7]. Bununla yanaşı, Zəngilan rayonunda yaradılan “Dost Aqropark” regionda aqrar-sənaye kompleksinin ilkin nümunəsidir. Müasir “ağıllı ferma” texnologiyaları tətbiq olunan bu aqropark hal-hazırda 120 nəfəri işlə təmin edir, tam gücü ilə fəaliyyətə başladıqdan sonra isə 500-dək iş yeri açacağı gözlənilir. Aqropark Azərbaycan və Türkiyə investorlarının birgə layihəsidir və burada kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı nəzərdə tutulur [6].

Sənaye fəaliyyətini təşviq etmək üçün hökumət biznes subyektlərinə xüsusi güzəştlər də

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

təqdim edir. Belə ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə qeydiyyatdan keçən sahibkarlıq subyektləri 10 il müddətinə torpaq və əmlak vergilərindən, mənfəət vergisindən azad edilir, həmçinin texnika və avadanlığın idxalına ƏDV və gömrük rüsumu tətbiq olunmur. Sənaye parklarında infrastruktur “Plug-and-Play” (“Qoş və işə başla”) prinsipi ilə dövlət tərəfindən tam hazır vəziyyətdə təmin edilir – yəni kanalizasiya, su, elektrik, qaz xətləri, yollar və hətta fiber-optik internet şəbəkəsi qurulur. Bununla hökumət investorların risklərini minimuma endirib onları regiona cəlb etməyi hədəfləyir. Bundan başqa, regiona işləmək üçün ezam olunan ixtisaslı kadrlara əlavə əmək haqqı və müavinətlər verilməsi, güzəştli kredit proqramları (məsələn, Qarabağda fəaliyyət göstərəcək bizneslərə dövlət zəmanətli xüsusi kredit xətti açılması) kimi təşviqlər də nəzərdə tutulmuşdur. Görülən tədbirlər nəticəsində 2024-cü ilin ortalarında azad edilmiş bölgələrə 719,6 milyon AZN həcmində özəl investisiya qoyuluşu həyata keçirilmişdir ki, bu sərmayələr əsasən kənd təsərrüfatı, turizm və emal sənayesi sahələrinə yönəlmişdir. Beləliklə, dövlət və özəl sektorun səylərinin sinerjiyası sayəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə sənaye inkişafı üçün əlverişli zəmin formalaşmaqdadır. Bu sənaye siyasəti təkcə regionun bərpasına deyil, uzun vədədə onun ölkə iqtisadiyyatına inteqrasiya olunmuş firavan bir iqtisadi mərkəzə çevrilməsinə xidmət edir [7].

Demoqrafik Dəyişikliklər – Əhali Artımı, Məskunlaşma və Miqrasiya Meylləri

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində 2020-ci ildən sonra demoqrafik mənzərə köklü şəkildə dəyişməyə başlamışdır. Mühəribədən dərhal sonra həmin ərazilərdə faktiki olaraq azərbaycanlı əhali yaşamırdı – 1990-cı illərdə bu bölgələrdən qovulmuş yüzminlərlə sakinin böyük əksəriyyəti hələ də ölkənin müxtəlif yerlərində məcburi köçkün həyatı sürürdü [2]. 2020-ci ildə ərazilər azad olunduqdan sonra erməni əsilli əhəlinin də böyük hissəsi bölgəni tərk etdi. Nəticədə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur demək olar ki, “demoqrafik sıfır nöqtəsindən” yenidən başlanğıc vəziyyətinə düşdü. Bu şəraitdə Azərbaycan dövləti “Böyük Qayıdış” adlanan repatriasiya proqramını icra etməklə əhəlinin qayıdışını və yeni məskunlaşmanı təşviq edir. Proqramın əsas hədəfi işğaldan azad edilmiş yaşayış məntəqələrinə mərhələli şəkildə sakinlərin köçürülməsi, orada normal yaşayış infrastrukturunu və iş yerlərinin təmin edilməsidir [2], [7].

“Böyük Qayıdış” proqramı çərçivəsində 2022-ci ilin yayından başlayaraq ilk köçkün ailələrinin öz doğma yurdlarına qayıtması təmin edildi. İlk mərhələdə pilot layihə kimi Zəngilanın Ağalı kəndi yenidən quruldu və 2022-ci ilin iyulundan etibarən oraya mərhələli şəkildə ailələrin köçürülməsinə start verildi. Məsələn, Ağalı Azərbaycanın ilk “ağıllı kənd”i kimi qurulmuş və 2023-cü ilədək oraya 175 ailə (871 nəfər) köçürülmüşdür. Sonrakı mərhələlərdə Laçın şəhəri, Füzuli və Cəbrayıl rayonlarının bəzi kəndləri (məsələn, Talış, Suqovuşan kəndləri), Kəlbəcərin İstisu qəsəbəsi, Xocavəndin Hadrut qəsəbəsi və s. üzrə də inşaat və məskunlaşma işlərinə başlanılmışdır. 2023-cü ilin sonuna yaxın Laçın rayonunun Zabux və Zabuxkənd kimi kəndlərinə, eləcə də Şuşa şəhəri ətrafındakı yaşayış məntəqələrinə də ailələrin köçürülməsi xəbərləri yayıldı. Bununla belə, 2022–2023-cü illərdə qayıdan əhəlinin sayı məhədu idi və min nəfərlərlə ölçülürdü. Məsələn, 2023-cü ilin oktyabrında Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin məlumatına əsasən cəmi 3,188 nəfər keçmiş məcburi köçkün azad olunmuş torpaqlara daimi məskunlaşmaq üçün qayıtmışdı [3]. Bu nisbətən aşağı rəqəm genişmiqyaslı yenidənqurma layihələrinin vaxt aparması, ərazilərin minalardan təmizlənməsi zərurəti, yaşayış evlərinin tikintisinin hələ tam başa çatmaması ilə izah olunur. Doğrudan da, minalanmış sahələrin təhlükəsizləşdirilməsi ləngimələrə səbəb olmuşdur. 2020-2024-cü illərdə 1,536,652,787 kvadrat metr ərazi minalardan təmizlənməmişdir [7], lakin hələ də görülməsi işlər qalır.

2024-cü ildən etibarən məskunlaşma prosesində nəzərəçarpan canlanma müşahidə

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

edilmişdir. Artıq daha çox sayda yeni evlər, sosial infrastruktur obyektləri istifadəyə verildikcə və təhlükəsizlik təmin olunduqca, ailələrin kütləvi qayıdışı mümkün olur. 2024-cü ilin ortalarında “Böyük Qayıdış” proqramının gedişatı haqqında hesabatlara görə, azad edilmiş ərazilərə qayıdan keçmiş köçkünlərin sayı 10 min nəfəri ötmüşdü. Xüsusilə Füzuli rayonu və Laçın rayonu üzrə qayıdışlar daha intensiv olub – 2024-cü ilin aprel ayına olan məlumata görə, Füzuli şəhəri və ətrafına ~3,000 nəfər, Laçın şəhəri və Zabux kəndinə isə ~2,500 nəfər qayıtmışdı. 2025-ci ilə keçidlə proses daha da sürətlənmişdir. Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2025-ci ilin may ayının əvvəlində Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında 43 min nəfərdən çox insan yaşayırdı. Bu rəqəmə həm dövlətin “Böyük Qayıdış” proqramı ilə qayıtmış daimi sakinlər, həm də həmin ərazilərdə müvəqqəti olaraq işləmək məqsədilə (yenidənqurma layihələrində, xidmətdə və s.) yerləşən vətəndaşlar daxildir. Xüsusilə, həmin dövrə kimi 3,464 ailə (13,745 nəfər) öz doğma yurdlarına daimi yaşayış üçün qayıdib məskunlaşmışdır. Bundan əlavə, təxminən 28,249 nəfər mütəxəssis, işçi və digər vətəndaş müvəqqəti olaraq layihələrdə çalışmaq üçün bölgədə məskunlaşmışdır. Həmçinin 2023-cü ilin sonlarında fəaliyyətə başlayan və Xankəndində yerləşən Qarabağ Universitetində təhsil alan 1,150 tələbə də bölgədə məskunlaşanlar sırasındadır. Nəticə etibarilə, 2025-ci ilin mayına bölgədəki faktiki əhalinin sayı 43,144 nəfərə çatmışdı [5].

2025-ci ilin avqustuna qədər qayıdış prosesinin daha da intensivləşdiyi müşahidə olunur. Rəsmi statistikaya görə, avqustun əvvəlinə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə yaşayanların ümumi sayı artıq 53,739 nəfərə yüksəlmişdir. Bunun təxminən 17,204 nəfəri (4,325 ailə) birbaşa “Böyük Qayıdış” proqramı çərçivəsində öz evlərinə qayıdan daimi sakinlərdir. Digər 35,385 nəfər isə tikinti, xidmət və digər peşəkar fəaliyyətlə əlaqədar həmin ərazilərdə müvəqqəti yaşayanlardır [4]. Tələbə kontingenti yenə ~1,150 civarında qalır. Beləliklə, 2025-ci ilin təkcə may-avqust ayları arasında bölgədə daimi məskunlaşan əhali sayında 3,500 nəfərdən çox artım baş vermiş, müvəqqəti işçi heyəti isə ~7,000 nəfər artmışdır ki, bu da qısa müddətdə ciddi demografik dəyişiklikdir.

Bölgədə müşahidə olunan miqrasiya meyilləri əsasən daxili repatriasiya (məcburi köçkünlərin geri dönüşü) və daxili miqrasiya (digər regionlardan Qarabağa, Zəngəzura işləməyə gələnlər) formasındadır. Uzun illərdir ölkənin digər şəhər və rayonlarına səpələnmiş keçmiş məcburi köçkün ailələri üçün dövlət tərəfindən yeni tikilmiş evlər, kəndlər təhvil verildikcə onlar könüllü şəkildə köçürülür. Məsələn, təkcə 2025-ci ilin avqust ayında Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndinə 54 ailə (179 nəfər), Xocalının kəndlərinə 33 ailə (137 nəfər), Cəbrayılın kəndlərinə 42 ailə (205 nəfər) köçürülərək yeni evlərlə təmin edilmişdir [5]. Bu cür xəbərlər deməyə əsas verir ki, proqram çərçivəsində hər ay yüzlərlə insanın doğma yurduna dönüşü təmin edilir. Digər tərəfdən, layihələrdə çalışan müvəqqəti miqrantlar arasında ölkənin müxtəlif bölgələrindən olan inşaatçılar, mühəndislər, dövlət qulluqçuları, həkim və müəllimlər var. Onlar üçün həmin ərazilərdə müvəqqəti yaşayış şəraiti yaradılır və bu da daxili miqrasiyanın müsbət axını kimi dəyərləndirilir. Ümumilikdə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur hazırda Azərbaycan daxilində net-miqrasiya göstəricisi ən yüksək olan regionlardır, yəni ora köçənlərin sayı oradan ayrılanların sayını qat-qat üstələyir.

Azərbaycan hökumətinin hədəflərinə görə, 2026-cı ilin sonunadək birinci mərhələ çərçivəsində azad edilmiş torpaqlara 140 minə yaxın məcburi köçkün (təqribən 34,500 ailə) qayıdacaqdır [7] [5]. Bu zamanadək ümumilikdə 100 yaşayış məntəqəsinin (bütün azad edilmiş şəhərlər daxil olmaqla) bərpası və məskunlaşması nəzərdə tutulur [2]. Göründüyü kimi, 2025-ci ilin ortalarında faktiki qayıdanların sayı bu hədəfin təqribən 10–12%-ni təşkil edir. Deməli,

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

qarşıdakı iki il ərzində qayıdış tempinin daha da sürətlənməsi vacibdir. Dövlət bunun üçün yaşayış binalarının, məktəb və xəstəxanaların tikintisini, su-qaz-elektrik təminatını, yol nəqliyyat infrastrukturunu intensiv şəkildə davam etdirməkdədir [5]. Əhali artımının digər təbii komponenti – doğum sayının artması – isə ancaq uzunmüddətli perspektivdə özünü göstərə bilər; hazırda demoqrafik dəyişikliklər əsasən məhz miqrasiya (dönüş) hesabına baş verir. Bununla yanaşı, hökumətin planı həmin bölgələrə təkcə oranın keçmiş sakinlərini deyil, ümumən ölkə üzrə könüllü şəkildə orada işləmək və yaşamaq istəyən vətəndaşları da cəlb etməkdir. İndidən “ağıllı kənd” konsepsiyası, müasir şəhərsalma layihələri, eco-şəhər (yaşıl enerji zonasına çevirmə) təşəbbüsləri vasitəsilə Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru həm də cazibədar yaşama mühiti kimi təqdim etməyə çalışırlar [2]. Bu səylər nəticəsində gələcəkdə təkcə keçmiş məcburi köçkünlər deyil, bəlkə də Azərbaycanın digər bölgələrindən bəzi ailələrin də yeni imkanlar üçün həmin ərazilərə köçməsi baş verə bilər.

Aşağıda Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində sənaye siyasəti və demoqrafik proseslərlə bağlı əsas statistik göstəricilər cədvəl formasında təqdim edilir. Məlumatlar rəsmi mənbələrdən (Dövlət Statistika Komitəsi, Qaçqınların və Məköl Dövlət Komitəsi və s.), eləcə də BMT və Dünya Bankı kimi təşkilatların dəstəklədiyi hesabatlardan götürülmüşdür.

Cədvəl 1.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda əhəlinin məskunlaşması (2022–2025)

Göstərici (tarix üzrə)	2022 (ilin sonu)	2023 (ilin sonu)	2025 (May)	2025 (Avqust)
Daimi məskunlaşan əhəli (toplam)	~3,200 nəfər (3,188)	~6,500 nəfər (təxmini)	13,745 nəfər	17,204 nəfər
- o cümlədən ailə sayı	800+ ailə	~1,600 ailə	3,464 ailə	4,325 ailə
Müvəqqəti məskunlaşan işçi və digərləri	(məlumat yoxdur)	(məlumat yoxdur)	28,249 nəfər	35,385 nəfər
Azad edilmiş ərazilərdə ümumi yaşayanlar	~3,200	~6,500	43,144 nəfər	53,739 nəfər

Mənbə: [1] [3] [4]

Qeyd: 2022 və 2023-cü illər üzrə daimi məskunlaşanların sayı rəsmi qurumların açıqlamalarından götürülmüşdür (2022: 3,188 nəfər; 2023 sonu üçün təxmini 6-7 min nəfər).

2025-ci il göstəriciləri Dövlət Statistika Komitəsinin 2025-ci ilin may və avqust aylarına aid məlumatlarına əsaslanır. Müvəqqəti yaşayanlar dedikdə, həmin ərazilərdə layihələrdə çalışan və ya xidmət edən, lakin daimi olaraq orada qalmayan şəxslər nəzərdə tutulur.

Cədvəl 1 göstərir ki, 2020-ci illərin əvvəllərində faktiki olaraq sıfırdan başlayan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur əhalisi qısa müddətdə on minlərlə nəfərə çatdırılıb. Xüsusilə 2024-2025-ci illərdə qayıdışların sürəti artmışdır. 2022-ci ildə cəmi ~3 min nəfər qayıda bilmişdisə, 2025-ci ilin ortalarında bu rəqəm təqribən 14 minə çatıb, ilin ikinci yarısında isə 17 min nəfəri keçib. Müvəqqəti işçi qüvvəsi də paralel şəkildə artmaqdadır ki, bu da bölgədə bərpa işlərinin miqyaslanması ilə əlaqədardır. Ümumi yaşayan əhəli sayı 2025-ci ilin yayına artıq 50 min nəfəri ötür. Bu, hələ planlaşdırılan 140 minlik qayıdışın təxminən üçdə bir hissəsidir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, infrastruktur layihələri tamamlandıqca və daha çox yaşayış sahəsi istifadəyə verildikcə, qayıdış tempi eksponensial arta bilər. Məsələn, 2025-2026-cı illərdə təkcə bir ildə on minlərlə insanın qayıtması mümkündür (proqnozlara görə).

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.
AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.
АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

Cədvəl 2.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə iqtisadi-sənaye inkişafı üzrə seçilmiş göstəricilər

Göstərici / Layihə	Dəyər / Məlumat
2020–2023-cü illərdə dövlət büdcəsi hesabına ayrılmış vəsait	\$4,6 milyard (ABŞ dolları)
2030-cu ilədək planlaşdırılan dövlət investisiyası	\$17,6 milyard (ABŞ dolları)
2021–2024-cü illərdə ayrılmış vəsait (cəmi)	\$10 milyarddan çox (ABŞ dolları)
“Böyük Qayıdış” Proqramının I mərhələsi (2022–2026) üçün xərclər	32 milyard AZN (təxminən)
Sənaye parklarının sayı (2023-cü il)	2 (Ağdam və “Araz Vadisi” sənaye parkları)
Ağdam Sənaye Parkı – planlaşdırılan sərmayə	238 milyon AZN
Ağdam Sənaye Parkı – gözlənilən iş yerləri	~2,045 daimi iş yeri
Ağdam Sənaye Parkı – artıq yatırılan sərmayə (2024)	72 milyon AZN (300 daimi iş yeri yaradılıb)
“Araz Vadisi” Sənaye Parkı – planlaşdırılan sərmayə	94 milyon AZN
“Araz Vadisi” Sənaye Parkı – gözlənilən iş yerləri	~800 daimi iş yeri
“Araz Vadisi” Sənaye Parkı – artıq yatırılan sərmayə (2024)	16,6 milyon AZN (40 daimi iş yeri yaradılıb)
Dost Aqropark (Zəngilan) – mövcud işçilər (2025)	120 nəfər
Dost Aqropark – tam gücü ilə iş yerləri	500 nəfər
2020–2024-cü illərdə minatəmizləmə	1,536,653 min kv. m. ərazi
Tikilən beynəlxalq hava limanları (2020–2025)	3 ədəd (Füzuli, Zəngilan, Laçın)
Tikilməsi planlaşdırılan avtomobil yolları (2026-dək)	26 layihə
I mərhələ (2026-dək) üzrə qayıdacaq ailələrin sayı (plan)	34,500 ailə (≈140,000 nəfər)
I mərhələdə bərpa ediləcək yaşayış məntəqələri	100 (bütün şəhərlər daxil olmaqla)
Tikiləcək yaşayış evləri (2026-dək plan)	34,500 mənzil və fərdi ev
Tikiləcək məktəb və uşaq bağçaları (2026-dək)	197 ədəd
Tikiləcək tibb müəssisələri (2026-dək)	39 xəstəxana / tibb mərkəzi

Mənbə: [2] [3] [6] [7]

Cədvəl 2 göstərir ki, dövlət Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəldilməsi üçün milyardlarla manat həcmində investisiya qoyuluşu həyata keçirir. Bu vəsait təkcə infrastrukturun deyil, həm də sənaye obyektlərinin qurulmasına yönəldilib. Sənaye parkları və aqropark kimi layihələr vasitəsilə minlərlə yeni iş yerinin yaradılması planlaşdırılır. Artıq Ağdam və Cəbrayıldakı sənaye parklarına on milyonlarla manat sərmayə yatırılıb və ilk yüzlərlə iş yeri açılıb. Xarici və yerli investorları cəlb etmək üçün vergi və gömrük güzəştləri tətbiq edilir. Cədvəldən görün-
düyü kimi, 34,500 ailənin qayıdışı üçün eyni sayda yeni mənzil və evin tikintisi nəzərdə tutulub – yəni, hər bir ailə üçün yaşayış yeri təmin ediləcək. Bununla paralel, məktəblər, xəstəxanalar, yollar kimi sosial infrastruktur da planlı şəkildə qurulur ki, əhali qayıtdıqdan sonra normal şəraitdə yaşayaraq işləyə bilsin. Sənaye-investisiya layihələri isə həmin əhalinin uzunmüddətli məşğulluğunu təmin etməyə yönəlib. Məsələn, Ağdam Sənaye Parkında 2000-dən çox, Araz Vadisi parkında 800-ə yaxın daimi iş yeri proqnozlaşdırılır – bu, minlərlə ailənin dolanışığ mənbəyi deməkdir. Diqqətçəkən digər bir göstərici odur ki, 2020–2023-cü illərdə artıq \$4,6

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

milyard xərclənib, lakin qarşıdakı illərdə xərclərin daha böyük olması gözlənilir (\$17,6 milyard 2030-dək). Bu, bərpa və inkişaf prosesinin hələ ilkin mərhələdə olduğunu, lakin genişlənəcəyini göstərir. Ümumiyyətlə, statistik təhlil təsdiqləyir ki, regionda sənaye quruculuğu demoqrafik dirçəliş üçün zəruri təməl rolunu oynayır: investisiya və iş yerləri olduqca, insanlar qayıdır; insanlar qayıtdıqca, daha çox investisiya üçün zərurət yaranır.

Sənaye-Demoqrafik Əlaqələrin Qiymətləndirilməsi

Yuxarıdakı məlumatlar Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində sənaye siyasəti ilə demoqrafik dəyişikliklərin bir-biri ilə sıx bağlı olduğunu göstərir. İlk növbədə, sənaye inkişafı demoqrafik canlanmanın əsas şərtidir. 30 ilə yaxın müddətdə iqtisadi fəaliyyətdən məhrum qalmış bu ərazilərə insanların geri qayıdışı üçün orada iş imkanı və gəlir mənbələrinin olması vacib idi. Azərbaycan hökuməti bunu nəzərə alaraq, “Böyük Qayıdış” proqramını sadəcə evlərin tikilməsi ilə məhdudlaşdırmayıb, eyni zamanda “iş yerlərinin yaradılması, layiqli yaşayış şəraitinin təmin olunması və dayanıqlı regional inkişaf” kimi hədəfləri də proqrama daxil edib [7]. Yəni qayıdan insanların “boş” əraziyə deyil, artıq iqtisadiyyatı canlanmağa başlamış, müəssisələri fəaliyyət göstərən, infrastrukturunu olan şəhər və kəndlərə qayıtması planlaşdırılıb. Məsələn, Qarabağda ilk məskunlaşan kənd olan Ağalı nümunəsində aydın görünür ki, ora köçürülən 500-ə yaxın sakinin əksəriyyəti dərhal işlə təmin edildi – 2024-cü ilin oktyabrına olan rəsmi məlumata görə, Ağalıya köçən sakinlərdən 313 nəfəri artıq müxtəlif işlərə düzəlmişdi (dövlət müəssisələri, özəl fərmalar, xidmət sahələri və s.), əlavə olaraq bir qisim sakin kiçik təsərrüfat yaratmaq üçün dəstək aldı [1]. Bu, ondan xəbər verir ki, əhali yalnız evlə yox, eyni zamanda işlə təmin olunduqda məskunlaşma həqiqətən dayanıqlı olur. Əks halda, insanlar yeni tikilmiş evdə uzun müddət yaşamaq istəməz, dolanışığı üçün yenidən köç etməyə meylli olardı. Deməli, hökumətin sənaye-sahibkarlıq fəallığını artırmaq yönündə addımları (sənaye parkları açmaq, aqroparklar qurmaq, vergi güzəştləri tətbiq etmək və s.) bilavasitə demoqrafik hədəflərə çatmağa xidmət edir.

Digər tərəfdən, demoqrafik durum da sənaye planlamasına təsir edir. Məsələn, azad edilmiş ərazilərdə hazırda demoqrafik yük (işçi qüvvəsinin sayı) hələ kiçik olduğundan, orada yaradılan iş yerlərinin sayı da mərhələli şəkildə artırılır. Başqa sözlə, zavod və fabriklərin, geniş təsərrüfatların tam gücü ilə işləməsi üçün kifayət qədər işçi olmalıdır. Hazırda 50-60 min nəfərlik əhali ilə məhdudlaşan bölgədə bu işçi ehtiyatı tədricən formalaşır. Hökumət qayıdan əhali arasında məşğulluğu artırmaq üçün aktiv siyasət yürüdür. Məsələn, yalnız dövlət sektorunda deyil, kənd təsərrüfatı, turizm kimi sahələrdə də özünüməşğulluq proqramları həyata keçirilir. Yuxarıda qeyd olunan Ağalı kəndində bir neçə sakin dövlətin özünüməşğulluq dəstəyi ilə şəxsi kiçik təsərrüfat qurmuşdur [1]. Bu, göstərir ki, əhali artımı sürətləndikcə iqtisadi fəaliyyət sahələri də şaxələndirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, sənaye-demoqrafik əlaqələr təhlil olunarkən sosial xidmətlərin rolu da nəzərə alınmalıdır. İnsanların daimi məskunlaşması təkcə iş yox, həm də məktəb,

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

xəstəxana, sosial infrastrukturun mövcudluğundan asılıdır. Bu səbəbdən dövlət 2026-cı ilədək onlarla təhsil və səhiyyə müəssisəsi açmağı planlaşdırır [2]. Bu obyektlər həm də yeni iş yerləri deməkdir (müəllim, həkim, texniki heyət və s. üçün). Beləliklə, sosial infrastrukturun qurulması demoqrafik prosesləri, o da öz növbəsində əmək bazarını canlandırır.

Miqrasiya meyillərinə nəzər salsaq, 30 illik fasilədən sonra kütləvi daxili köç prosesi kimi xarakterizə oluna biləcək “Böyük Qayıdış” dünya təcrübəsində də maraqlı nümunədir. Bu miqrasiya axınının uğuru üçün insanların iqtisadi gözləntilərinin doğrulması vacibdir. Yəni geri qayıdan məcburi köçkün illərdir qurduğu həyatı (məsələn, Bakıda müəyyən işini) buraxıb yeni bir yerə köçürsə, orada ona bərabər, ya da üstün həyat şəraiti təqdim olunmalıdır. Azərbaycan hökuməti bunu təmin etməyə çalışır – yeni salınan kənd və qəsəbələrdə müasir evlər, yüksək sürətli internetə qədər imkanlar, eyni zamanda layiqli iş yerləri təklif olunur. Məsələn, Şərqi Zəngəzurdə yaradılmış “Dost Aqropark” həm bölgənin iqtisadiyyatına töhfə verir, həm də orada işləyən insanlar üçün cəlbədar maaşlı iş imkanları yaradır (tam gücünə çatdıqda 500 nəfərlik iş yeri) [6]. Bu cür kompleks yanaşma insanların həmin uzaq regionlarda məskunlaşmasına stimül verir və uzun illərdən bəri ilk dəfə Azərbaycanın daxili miqrasiya balansını paytaxt/Böyük şəhərlər → region istiqamətinə doğru dəyişir. Ölkə üzrə ümumi statistika göstərir ki, son illərdə Azərbaycan daxili miqrasiyasında Bakı və Abşeron axın azalmaqdadır, əvəzində Qarabağ və ətrafına yönələn yeni bir miqrasiya trendləri formalaşır (bunu dolayısı ilə Dövlət Statistika Komitəsinin regionlar üzrə əhali artımı məlumatlarından görmək olar). Bunun uzunmüddətli nəticəsi kimi, ölkə əhalisinin coğrafi paylanması tarazlığın bərpa olunacağı, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun əvvəlki onilliklərlə müqayisədə daha sıx məskunlaşacağı proqnozlaşdırıla bilər.

Ümumən, sənaye inkişafı və demoqrafik artım arasında qarşılıqlı asılılıq bu bölgələrin gələcək uğuru üçün həlledici olacaq. Əgər nəzərdə tutulan sənaye obyektləri vaxtında işə düşər və regional iqtisadiyyat canlansa, 2040-cı ilədək (proqramın II mərhələsinin sonu) bütün məcburi köçkünlərin və onların övladlarının doğma torpaqlara qayıdış xəyalı gerçəkləşə bilər [2]. Bu, təkcə humanitar deyil, həm də iqtisadi baxımdan ölkəyə böyük töhfə verəcək, çünki yeni təsərrüfatlar, müəssisələr ümumi daxili məhsulun artımına xidmət edəcəkdir.

Təkliflər:

– Sənaye təşviqi davam etdirilsin: Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə daha çox sənaye sahəsinin – xüsusilə emal sənayesi və aqro-sənaye komplekslərinin – yaradılması üçün əlavə investisiya paketləri hazırlanmalıdır. Ölkə daxilindəki iri holdinqlər, həmçinin xarici investorlar (Türkiyə, Avropa, Asiya ölkələrindən) cəlb olunaraq, birgə müəssisələrin qurulması təşviq edilməlidir. Bu, iş yerlərinin sayını artıraraq qayıdışı sürətləndirər.

– Kiçik və orta biznesin rolu artırılmalı: Təkcə böyük sənaye layihələri deyil, həm də KOB subyektləri üçün imkanlar yaradılmalıdır. Məsələn, qayıdan sakinlərin kiçik sahibkarlıqla məşğul olması üçün güzəştli kreditlər, avadanlıq dəstəyi, biznes inkubatorları təşkil oluna bilər.

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

Bu, xüsusilə kənd yerlərində əhalinin dolanışığını təmin edəcək (fermer təsərrüfatları, sənətkarlıq, kənd turizmi və s.).

– İşçi qüvvəsinin hazırlanması: Regionda sənaye və xidmət sahələrinin inkişafı üçün peşəkar kadrlara ehtiyac var. Buna görə də təklif edilir ki, təhsil siyasəti bu tələblərə uyğunlaşdırılsın – peşə məktəbləri, kolleclər açılsın, gənclər arasında texniki ixtisaslara maraq artırılsın. Artıq planlarda 8 peşə təhsil müəssisəsinin açılması var; vacibdir ki, bu müəssisələr qayıdan gəncləri regionda qalmağa həvəsləndirsin və yerli iqtisadiyyatın ehtiyac duyduğu ustaları, texnikləri yetişdirsin.

– Sosial-mədəni mühitin dirçəldilməsi: Yalnız iqtisadi deyil, mədəni həyatın canlanması da insanların məskunlaşmasını davamlı edəcək. Buna görə, regionda mədəniyyət mərkəzləri, gənclər evləri, idman obyektləri kimi infrastrukturun qurulması (artıq bəziləri planlaşdırılıb [2]) sürətləndirilməlidir. Bu, qayıdan əhali arasında toplum ruhunu gücləndirəcək, onların doğru yerdə qalıcı olmasına şərait yaradacaq.

– Monitoring və çevik idarəetmə: “Böyük Qayıdış” proqramının icrasına mütəmadi monitoring aparılmalı, əldə olunan nəticələr təhlil edilməlidir. Əgər hər hansı sahədə (məsələn, məşğulluq və ya mənzil təminatı) geriqləmə olarsa, çevik qərarlarla problemlər həll edilməlidir. Bu məqsədlə mərkəzi icra orqanları ilə yanaşı, yerli özünüidarəetmə və ictimai nəzarət mexanizmləri də cəlb olunmalıdır.

Nəticə olaraq, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəldilməsi prosesi artıq başlanmış və ilk real nəticələrini verməkdədir. Sənaye siyasətinin düzgün tətbiqi sayəsində on minlərlə insan doğru torpağına qayıdıb və yeni iqtisadi imkanlar yaranıb. Qarşıdakı illərdə bu prosesin daha geniş vüsət alacağı gözlənilir. Bu, təkcə bir regionun deyil, bütün Azərbaycanın dayanıqlı inkişafına töhfə verəcək. Uzun illər sonra ilk dəfə olaraq, ölkəmizdə əhalinin yerləşməsi, iqtisadi fəaliyyətin bölgələr üzrə paylanması kimi parametrlərdə müsbət dəyişikliklər baş verir. Dövlətin strateji yanaşması – “Qarabağı iqtisadi cənnətə çevirmək” hədəfi [2] – gerçəkləşdikcə, həm o torpaqlardan olan vətəndaşların, həm də bütün xalqın rifahı yüksələcək. Bu baxımdan, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə sənaye siyasəti ilə demoqrafik siyasətin vəhdətdə uğurla icrası Azərbaycan üçün unikal bir inkişaf modeli yaradır. İllər sonra bu bölgələr ölkənin iqtisadiyyatına əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verən, gənc və dinamik əhalisi olan, çiçəklənən diyarlar kimi xatırlanarsa, bu günkü səy və investisiyalar tam özünü doğrultmuş olacaq.

Y E K U N

Yuxarıda aparılan təhlil göstərir ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində aparılan sənaye yönümlü inkişaf siyasəti demoqrafik dirçəlişin əsas hərəkətverici qüvvəsidir. 2020-ci ildən sonrakı dövrdə Azərbaycan hökuməti ardıcıl şəkildə həm iqtisadi, həm də sosial tədbirləri həyata keçirməklə azad olunmuş torpaqlarda həyatın bərpasına nail olmağa çalışır. Nəticə etibarilə, artıq on minlərlə vətəndaş illər sonra o torpaqlara qayıdıb, yeni iş yerləri tapıb yaşayır.

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

Sənaye quruculuğu (zavodların, fabriklərin, aqroparkların yaradılması) sayəsində məşğulluq təmin edilir, bu da öz növbəsində insanların qayıdışını cəlbəedici edir – yəni, siyasət öz bəhrəsini verməkdədir. Lakin hələ qarşıda görülməsi çox iş var. Bölgədə əhalinin hələ planın kiçik bir hissəsi yerləşib, şəhərlər tam bərpa olunmayıb, bəzi kəndlər dağılmış vəziyyətdə qalır. Tam miqyaslı məskunlaşma üçün ilk növbədə təhlükəsizlik (mina təmizliyi, sabitlik), infrastruktur (su, elektrik, yollar) və yaşayış sahəsi (evlər, məktəblər, xəstəxanalar) təminatı tam həllini tapmalıdır. Buna nail olunması üçün dövlət büdcəsi ilə yanaşı, beynəlxalq təşkilatların və xarici investorların da dəstəyindən yararlanmaq faydalı ola bilər. Məsələn, BMT-nin inkişaf proqramları çərçivəsində mina təmizliyinə və yerli idarəetmənin gücləndirilməsinə texniki kömək göstərilə bilər; Dünya Bankı və ya digər maliyyə institutları infrastruktur layihələrinə güzəştli kredit ayıra bilərlər. İctimai siyasət baxımından nəzərdən keçirilməli digər bir məsələ qayıdan əhalinin sosial adaptasiyasıdır. Uzun müddət fərqli mühitdə yaşamış insanların yeni yerlərdə iş qurmasına, icmaya inteqrasiya olmasına yardım etmək üçün sosial proqramlar (məsələn, peşə təlimləri, icma quruculuğu təşəbbüsləri) vacibdir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Ağalı kəndinə köçürülən sakinlərin məşğulluğu təmin edilir. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, 20 oktyabr 2024. URL: <https://sosial.gov.az/en/media/news/more-than-300-people-were-already-provided-with-employment-from-the-residents-relocated-to-aghali-village-of-zangilan>
2. “Böyük Qayıdış” I Dövlət Proqramı və icrası haqqında məlumat. Azərbaycan Respublikası rəsmi portalı, 2023. URL: <https://azerbaijan.az/en/information/911>
3. Dövlət Komitəsi: 3100-dən çox vətəndaş işğaldan azad olunmuş torpaqlara qayıdıb (Qaçqınların və MKİ Dövlət Komitəsinin iclas materialları). 31 oktyabr 2023. URL: <https://xalqgazeti.az/en/siyaset/146291-state-committee-over-3100-citizens>
4. Guliyev A. Karabakh, East Zangazur population nears 54,000 – Statistics Committee. Caliber.Az, 15 avqust 2025. URL: <https://caliber.az/en/post/karabakh-east-zangazur-population-nears-54-000-statistics-committee>
5. Guliyev A. Population in Azerbaijan’s Karabakh, East Zangezur surpasses 43,000 (Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatı əsasında). Caliber.Az, 15 may 2025. URL: <https://caliber.az/en/post/population-in-azerbaijan-s-karabakh-east-zangezur-surpasses-43-000>
6. Opening ceremony of Lachin International Airport held. Azərbaycan Prezidentinin rəsmi saytı, 28 may 2025. URL: <https://president.az/en/articles/view/68996>
7. Stevens C. Revitalizing Karabakh and Eastern Zangezur: Azerbaijan’s Comprehensive Recovery Strategy. EU Reporter, 20 sentyabr 2024. URL: <https://www.eureporter.co/world/azerbaijan-world/2024/09/20/revitalizing-karabakh-and-eastern-zangezur-azerbaijans-comprehensive-recovery-strategy/>

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.

AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.

АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

Kamran Shahin Shykyly,

Ph.D. Student,

Azerbaijan University of Architecture and Construction,

E-mail: 19kamran95@gmail.com

© K.SH. Shykyly, 2025

INDUSTRIAL POLICY AND DEMOGRAPHIC CHANGES IN KARABAKH AND EAST ZANGEZUR

A B S T R A C T

The purpose of the research - the main purpose of the study is to examine the impact of industrial policy in the Karabakh and East Zangezur economic regions on demographic processes and to identify long-term development perspectives.

The methodology of the research - the study employs comparative analysis, statistical data processing, and evaluation based on tables and charts.

The practical importance of the research - the findings can serve as a valuable input for state institutions and socio-economic planners in the reconstruction of the liberated territories.

The results of the research - the analysis shows that the development of industrial zones positively contributes to population growth, resettlement, and improvement of social welfare in the region.

The originality and scientific novelty of the research - the paper represents one of the first systematic approaches to studying industry-demography interrelations in the liberated territories, supported by real statistical assessment.

Keywords: industrial policy, demography, Karabakh, East Zangezur, reconstruction, development.

AUDİT 2025, 3 (49), səh. 132-143.
AUDIT 2025, 3 (49), pp. 132-143.
АУДИТ 2025 3 (49), стр. 132-143.

*Шихили Камран Шахин оглы,
докторант,
Азербайджанский Университет
Архитектуры и Строительства,
E-mail: 19kamran95@gmail.com
© Шихили К.Ш., 2025*

ПРОМЫШЛЕННАЯ ПОЛИТИКА И ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ В КАРАБАХЕ И ВОСТОЧНОМ ЗАНГЕЗУРЕ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - изучить влияние промышленной политики в Карабахском и Восточно-Зангезурском экономических районах на демографические процессы и определить долгосрочные перспективы развития.

Методология исследования - в работе использованы методы сравнительного анализа, обработка статистических данных, а также оценка на основе таблиц и графиков.

Практическая значимость исследования - результаты могут быть полезны государственным органам и социально-экономическим структурам при планировании восстановления освобожденных территорий.

Результаты исследования - анализ показал, что развитие промышленных зон положительно влияет на рост населения, переселение и повышение уровня социального благосостояния в регионе.

Оригинальность и научная новизна исследования - статья является одной из первых системных попыток изучения взаимосвязи промышленной политики и демографических изменений на освобожденных территориях, базируясь на реальной статистике.

Ключевые слова: промышленная политика, демография, Карабах, Восточный Зангезур, восстановление, развитие

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
14.04.2025
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
16.05.2025
Çapa qəbul olunmuşdur: 03.06.2025*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 14.04.2025
Отправлено на повторную обработку:
16.05.2025
Принято к печати: 03.06.2025*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 14.04.2025
Send for reprocessing: 16.05.2025
Accepted for publication: 03.06.2025*